

Rozloučení s Rudolfem Battěkem

JIŘINA ŠIKLOVÁ

Mluvit o životě Rudolfa Battěka znamená přednést jakýsi přehled dějin této země v druhé polovině dvacátého století. Tedy těch „neoficiálních“, protože Ruda se, vyjma pár let v Občanském fóru, nevěnoval politice profesionálně. Přesto politiku celý život „dělal“, vytvářel ji svojí angažovaností, aktivitou a nápady, které pak mnohdy realizovali jiní. Tak se podílel nejen na vzniku Klubu angažovaných nestraníků v době tzv. Pražského jara, ale i na všech aktivitách kolem Charty 77 a v samizdatu. Tedy pokud nebyl zrovna ve vězení. Ruda byl také jedním ze zakladatelů Výboru na obranu nespravedlivě stíhaných, založil Hnutí občanské solidarity, podepsal a distribuoval *Několik vět* a bez něho si „našinec“ neumí představit ani Občanské fórum či později Občanské hnutí. Angažoval se i proti rozdělení Československa, které skutečně měl právo zastupovat, protože sám se narodil na Slovensku, byl tedy Čechoslovák doslova i rodem. Do všech těchto aktivit nebyl vtažen, naopak,

Foto: Libri prohibiti

on byl jejich protagonistou, stával se iniciátorem a aktérem toho, co považoval za správné. A to, co dělal, dělal s lehkostí a jako samozřejmost. Určitě by odmítl jakoukoli chválu a uzná-

ní. K tomu všemu měl smysl pro humor a uplatňoval ho i v době, kdy by se ostatní lidé určitě nesmáli. Když byl zavřený, vymyslel si postavu reverenda mormonů Johna Bakera a psal z vězení filozofické úvahy, které by bylo možné hned tisknout. Tehdy se sice jen přepisovaly, zato ale hodně četly. A to všechno stačil i přesto, že byl nejdéle vězněným člověkem v době tzv. normalizace. K tomu měl doma báječnou manželku, se kterou vychovávali dvě děti.

Tomu, že Rudu tehdy estébáci opakovaně zavírali, se ani moc nedivím. Provokoval. Již v srpnu 1969 inicioval tzv. *Deset bodů*, ve kterých jejich signatáři mimo jiné prohlašovali, že odmítají pobyt sovětských vojsk na našem území, pohrdají cenzurou, odmítají, aby se kultura a umění staly pouhou služkou moci. Měl z toho potíže, myl někde v Praze výlohy a sotva za rok stylizoval spolu s dalšími leták k volbám. Svoje spoluobčany v něm upozorňoval na to, že účast ve volbách není právní povinností, ale

ING. RUDOLF BATTĚK (2. 11. 1924 Bratislava – 17. 3. 2013 Praha)

Po dokončení základní školy se vyučil strojním zámečnickem a pracoval jako dělník. V roce 1945 maturoval na reálném gymnáziu. V letech 1946–1947 absolvoval základní vojenskou službu. Od roku 1948 studoval na Vysoké škole politické a sociální, kterou dokončil v roce 1952. Poté působil jako ekonom. V letech 1961–1965 byl zaměstnán jako údržbář. V roce 1965 začal jako stážista pracovat v Sociologickém ústavu ČSAV, po dvou letech se stal odborným pracovníkem oddělení pro studium společenských skupin. Na jaře 1968 spoluzakládal Klub angažovaných nestraníků (místopředseda přípravného výboru). Od července 1968 byl poslancem České národní rady (ČNR). V období Pražského jara se angažoval v odborovém hnutí. V roce 1969 podepsal manifest *Deset bodů*, adresovaný vládě, parlamentu a vedení KSČ. Dne 25. září 1969 byl se souhlasem ČNR zadržen a vzat do vazby jako obviněný z přípravy trestného činu podvracení republiky. K soudnímu procesu nakonec nedošlo, Rudolf Battěk byl z vazby propuštěn v říjnu 1970. Od října 1969 k němu Státní bezpečnost vedla spis s krycím jménem „Křížák“. V listopadu 1971 byl spolu s mnoha dalšími oponenty „normalizačního“ režimu zadržen a obviněn (tentokrát nejdříve z trestného činu pobuřování, který byl v únoru 1972 překvalifikován na trestný čin podvracení republiky) v souvislosti s rozšiřováním letáku, který občany upozorňoval na

jejich právo nevolit. Odsouzen byl na tři a půl roku. Po propuštění v květnu 1974 mohl pracovat jen jako dělník a čistič výloh. V prosinci 1976 mezi prvními podepsal Prohlášení Charty 77 a v dubnu 1978 spoluzakládal Výbor na obranu nespravedlivě stíhaných (VONS). V roce 1978 připojil podpis k prohlášení Sto let českého socialismu. V roce 1980 se stal mluvčím Charty 77. V červnu 1980 byl zadržen a obviněn nejdříve z údajného napadení příslušníka Veřejné bezpečnosti, nakonec byl v červenci 1981 odsouzen za podvracení republiky na sedm a půl roku odnětí svobody, které odvolací soud v říjnu 1981 snížil o dva a půl roku. Z vězení byl propuštěn v říjnu 1985. Přes dlouholeté věznění se opět zapojil do opozičních aktivit. V říjnu 1988 patřil k hlavním iniciátorům vzniku Hnutí za občanskou svobodu (HOS). V listopadu 1989 spoluzakládal Občanské fórum a stal se poslancem Federálního shromáždění (zastával funkci místopředsedy). Na konci roku 1989 stál také u obnovení sociální demokracie, z níž však byl v červnu 1990 vyloučen (toto rozhodnutí bylo v roce 1993 zrušeno). V květnu 1991 vytvořil Asociaci sociálních demokratů. V roce 1992 se zapojil do kampaně za zachování čs. státu a spoluzaložil hnutí *Demokraté 92* – za společný stát. V roce 1994 byl zvolen předsedou Evropského hnutí v České republice. V roce 1996 neúspěšně kandidoval v senátních volbách. V roce 1997 ho prezident republiky vyznamenal Řádem Tomáše Garrigua Masaryka.

právem občana, a že za neúčast nemů-
že být nikdo trestán. Již si skoro nedo-
vedeme představit, že upozornění na
fakt, že agitační dvojice není právním
orgánem, a heslo *Leden a ne Srpen*
mohly být důvodem pro jeho uvěznění.
Dle obvinění to prý dělal z odporu pro-
ti ústavou zaručené vedoucí úloze KSČ
a z nenávisti ke konsolidačnímu pro-
cesu. Za to dostal tři a půl roku. Když
ho propustili, byl za pár let odsouzen
znovu. Zase podle paragrafu 98 a), b),
tedy za rozvracení republiky. *Z nená-
visti k socialistickému řádu a pracujícímu
lidu...*, stálo v rozsudku. Jaký to nesmysl!
Ruda že by byl schopen vůbec ně-
koho nenávidět? Tomu nikdo, kdo ho
znal, neuvěří.

Jestli byl v této zemi někdo vnitřně
opravdovým sociálním demokratem
s velkým cítěním pro sociální sprave-
dlnost, byl to Ruda Battěk. On také
stylizoval manifest *Sto let českého
socialismu*, napsaný v dubnu 1978, ve
kterém je připomínán ustavující sjezd
pozdější Československé strany sociál-
ně demokratické v restauraci U Kaš-
tanu v Břevnově. Je také typické, že
když byla tato strana po listopadu
1989 obnovena, byl z ní později vylou-
čen. A že toto rozhodnutí o jeho vy-
loučení podepsal Jiří Paroubek, v době
normalizace vedoucí Restaurací a jí-
delen. Myslím, že to Rudovi nevadilo.
Měl tehdy kolem sebe řadu přátel,
a hlavně svoji ženu Dagmar a děti,

kteřé stály při něm a nikdy si nestě-
žovaly na manžela a otce za to, jak jim
svými postoji komplikuje život. Na-
opak, byli rádi, že mají takového tátu.
A ty ostatní Rudolf Battěk nepřímou
oslovil slovy jím vymyšleného reve-
renda, tedy slovy svými ještě z vězení
v Opavě: *Nechcete-li, abych vás posu-
zoval podle svých měřítek, nenabízejte
mi svoje přátelství.*

Loučíme se s Tebou, Rudo, jsme rádi,
že jsme Tě mohli poznat a žít ve stej-
ném čase a ve stejné zemi jako Ty.
A zvlášť děkujeme za Tvé přátelství.

*Řeč pronesená při pohřbu
Rudolfa Battěka dne 22. 3. 2013
(sestaveno z poznámek 5. 6. 2013)*

Ke způsobu výběru budoucího ředitele ÚSTR

V souvislosti s personálními změnami a s celkovým děním okolo Ústavu pro studium totalitních režimů se redakční rada revue *Paměť a dějiny* rozhodla uspořádat v historické obci, resp. v odborné veřejnosti anketu ke způsobu výběru budoucího ředitele/ky ÚSTR. Osloveni byli ministr školství prof. Petr Fiala, rektor UK prof. Václav Hampl, předsedkyně České archivní společnosti doc. Marie Ryantová, ředitel ÚSD AV ČR PhDr. Oldřich Tůma, prof. Michael Kraus, prof. Jan Rychlík, prof. Igor Lukeš, historička a socioložka Françoise Mayer, prof. Stefan Karner, prezident IPN Dr. Łukasz Kamiński, předseda ÚPN PaeDr. ThDr. Ondřej Krajňák, spolkový zmocněnec BStU Roland Jahn a prezident Spolkové republiky Německo Joachim Gauck.

Otázka zněla: Rada Ústavu se usnesla, že do roka proběhne řádné výběrové řízení na ředitele ÚSTR. Jakým způsobem by mělo být uskutečněno a jaká kritéria byste pro ně nastavili?

Přinášíme zde došlé odpovědi.

**Prof. IGOR LUKEŠ,
Boston University, Boston, USA**

Můj kandidát na místo ředitele: Petruška Šustrová.

Petruška Šustrová opakovaně tvrdila, že ÚSTR potřebuje „vědecktější rámec“, že by v něm měli pracovat světově proslulí historici a že se ihned musí zdigitalizovat všechny kilometry archivních dokumentů tak, aby si kdokoli kdekoli jen otevřel počítač a mohl začít studovat.

A to vše je třeba dokázat v ideologicky neutrální a odpolitizované atmosféře.

Ten plán se mi líbí a na jeho naplnění se těším. Víím ale, že ho může splnit jen jedna osoba na světě: sama Petruška. Právě ona pozvedne vědeckou produkci Ústavu na nejvyšší úroveň a zároveň bude dohlížet na milionový rozpočet. Petruška se do ředitelské funkce hodí též proto, že je strážlivá a nekonfliktní, je trpělivá a tolerantní a má talent pro manažerskou práci. S odpolitizováním a ideologickou neutrálností publikací by jí jistě pomohly takové intelektuální osobnosti jako Michal Uhl a Lukáš Jelínek.

Radikální socialista François Fourier (1772–1837) slíbil, že se v jeho utopickém systému budou všichni milovat, práce bude pro všechny příjemnou hrou, a dokonce i slaná mořská voda se změní v lahodnou limonádu. Přesně takový bude ÚSTR pod velením Petrušky. Zvolte ji!

**MICHAEL KRAUS,
profesor politologie a mezinárodních vztahů, Middlebury
College, USA**

Kvalifikace kandidáta na ředitele jsou přímo odvozeny od poslání instituce, kterou má řídit. Zásadním problémem jak řízení Ústavu, tak výběrového řízení na jeho ředitele je absence minimálního konsenzu ohledně poslání a priorit Ústavu – ať už na úrovni politické či odborné. Tento klíčový nedostatek trvá i přesto (anebo právě proto), že poslání Ústavu je zcela přesně stanoveno zákonem. To je také hlavní důvod, proč se během prvních pěti let existence této nové instituce hledá už šestý ředitel. Absence